

บทที่ 2

ความสัมพันธ์ระหว่างเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กับชาติตะวันตก

เค้าโครงเรื่อง

1. แรงจูงใจที่ชาติตะวันตกเข้ามา
2. วิธีการขยายอำนาจของชาติตะวันตก
3. การปกครองอาณานิคมของชาติตะวันตก
4. การต่อสู้เพื่อเอกราช

สาระสำคัญ

1. ตะวันตกมีความสนใจเข้ามาแสวงหาอาณานิคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพราะต้องการทำการค้า เผยแพร่ศาสนา และผลจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมในประเทศของตน
2. วิธีการขยายอำนาจของชาติตะวันตกที่เข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ โปรตุเกส สเปน ฮอลันดา อังกฤษ และฝรั่งเศส
3. ลักษณะการปกครองของชาติตะวันตกชาติต่าง ๆ ในข้อ 2 และสหรัฐอเมริกา
4. การดำเนินการต่อต้านการปกครองของชาติตะวันตกในอาณานิคมต่าง ๆ คือ ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย มลายู พม่า เวียดนาม กัมพูชา และลาว

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. สามารถบอกได้ว่าอะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้ชาติตะวันตกเข้ามาแสวงหาอาณานิคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

2. บอกความแตกต่างของวิธีการขยายอำนาจของชาติตะวันตกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในแต่ละประเทศได้
3. อธิบายลักษณะการปกครองของชาติตะวันตกแต่ละชาติที่เข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้
4. บอกการจัดตั้งขบวนการต่อต้านการปกครองของชาติตะวันตกในแต่ละประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้

หลังจากอาณาจักรมัชฌปาหิตหมดอำนาจลงเกิดรัฐเล็ก ๆ มากมายในภูมิภาคแถบคาบสมุทรมลายูและหมู่เกาะ รัฐเหล่านี้หันไปรับนับถือศาสนาอิสลามเพื่อส่งเสริมอำนาจกษัตริย์และความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ เกิดรัฐอิสลามแห่งแรกที่เป็นศูนย์กลางการค้าและการเผยแพร่วัฒนธรรมอิสลาม คือ รัฐมะละกา ตั้งอยู่บนแหลมมลายู โดยผู้นำของศรีวิชัยคือเจ้าชายปรเมศวร ที่หนีอำนาจของมัชฌปาหิตเข้าไปตั้งถิ่นฐานแห่งใหม่ที่มะละกา เริ่มจากนิคมทางการค้าเล็ก ๆ กลายเป็นรัฐที่เป็นศูนย์กลางการค้าจากจีนและอินเดีย เป็นที่รู้จักกันดีในหมู่พ่อค้าชาวต่างชาติและชาวพื้นเมือง และในระยะศตวรรษที่ 16 นี้เอง มะละกาก็เป็นที่สนใจของชาติตะวันตก

1. แรงจูงใจที่ชาติตะวันตกเข้ามา

ในคริสต์ศตวรรษที่ 16 ยุโรปมีความต้องการที่จะเข้ามาทำการค้าและสำรวจเส้นทางการค้าในทวีปเอเชีย โดยโปรตุเกสเป็นชาติแรกที่เป็นผู้นำด้านการเดินเรือเข้ามาในทวีปเอเชีย เพราะว่าหลังจากสงครามครูเสดแล้ว ชาติตะวันตกตื่นตัวในการเผยแพร่วัฒนธรรมคริสต์ศาสนาแข่งกับศาสนาอิสลาม ความต้องการทองคำและเครื่องเทศจากเอเชีย จึงสนใจที่จะเข้ามาทวีปเอเชียอย่างจริงจัง แต่เส้นทางจากยุโรปผ่านตะวันออกกลางเข้ามาถึงอินเดีย นั้น พวกพ่อค้าอาหรับมุสลิมมีอิทธิพลอยู่บริเวณอ่าวเปอร์เซีย ดังนั้น โปรตุเกสจึงสำรวจเส้นทางใหม่ เดินทางผ่านทวีปแอฟริกาเข้ามาเอเชียโดยไม่ต้องผ่านอ่าวเปอร์เซีย ผู้ที่เดินทางอ้อมแหลมกู๊ดโฮปในทวีปแอฟริกาได้สำเร็จ คือ บาร์โธโลมิว ไดแอซ (Bartholomew Diaz) ชาวโปรตุเกส ด้วยการสนับสนุนของกษัตริย์โปรตุเกสคือเจ้าชายเฮนรี (Henry the Navigator) ทำให้ในปี ค.ศ. 1497 กองเรือของโปรตุเกสนำโดย วาสโกดา กามา ก็เดินทางมาถึงเมืองกาลิกัต (Calicut) ในอินเดีย นับเป็นความสำเร็จครั้งแรกของโปรตุเกสในการเดินเรือมาทางตะวันออก ทำให้ชาติตะวันตกชาติอื่นได้ติดตามโปรตุเกสเข้ามา โดยมีจุดมุ่งหมายส่วนใหญ่ร่วมกัน คือ

1. การค้า เนื่องจากความต้องการเครื่องเทศ ทองคำ และสินค้าอื่น ๆ จากเอเชีย ซึ่งสินค้าเหล่านี้ต้องผ่านพ่อค้าคนกลางคือพ่อค้าอาหรับ ทำให้ราคาของเครื่องเทศที่เข้าสู่ตลาดยุโรปมีราคาแพง นอกจากนั้น พ่อค้าชาวยุโรปก็ต้องการสำรวจเส้นทางการค้าขายเพื่อจะทำการค้าขายสินค้าชนิดอื่น ๆ อีก รวมทั้งต้องการจอดพักเรือตามเมืองท่าต่าง ๆ ซึ่งพวกอาหรับมุสลิมควบคุมอยู่

2. ความต้องการเผยแผ่คริสต์ศาสนาและอุดมการณ์ทางการเมือง ภายหลังจากสงครามครูเสด ความต้องการของยุโรปคือเผยแผ่คริสต์ศาสนาแข่งกับศาสนาอิสลามและถือว่าเป็นพันธะของคนผิวขาวที่จะเป็นผู้นำความเจริญมาสู่คนพื้นเมือง เพราะมีความเชื่อมั่นว่าระบบการเมือง

เศรษฐกิจและสังคมของตะวันตกเป็นหลักการที่ดี ที่ควรที่จะนำเอาอุดมการณ์ทางการเมืองของตะวันตกเข้ามาสอนให้กับชาวตะวันออก

3. การปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรป นำมาซึ่งความต้องการแสวงหาวัตถุดิบและตลาดซึ่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีอย่างอุดมสมบูรณ์ ตลอดจนจำนวนพลเมืองในยุโรปเพิ่มมากขึ้น การครองชีพดีขึ้น เป็นเหตุให้ประเทศในยุโรปต้องการสินค้าในครัวเรือนเพิ่มขึ้น

การเข้ามาของตะวันตกทำให้เกิดการปะทะกับพวกอาหรับมุสลิมซึ่งมีอิทธิพลทางการค้าและการเผยแผ่ศาสนาอิสลามในภูมิภาคนี้อยู่แล้ว และสามารถจัดอิทธิพลทางการค้าของพวกอาหรับมุสลิมตามเมืองท่าต่าง ๆ ได้สำเร็จ แต่การเผยแผ่คริสต์ศาสนาไปขัดกับศาสนาเดิมที่คนนับถืออยู่ก่อนแล้ว ทำให้คนพื้นเมืองไม่พอใจ กลายเป็นสาเหตุหนึ่งของความขัดแย้งระหว่างชาวพื้นเมืองกับตะวันตก นอกจากนั้น การจะเปลี่ยนอุดมการณ์การปกครองของชาติตะวันออกให้เป็นแบบตะวันตกที่มีขนบธรรมเนียมประเพณีและสังคมที่แตกต่างกัน ยิ่งทำให้เกิดความขัดแย้งมากขึ้นจนกลายเป็นสงคราม ชาวยุโรปก็เป็นฝ่ายที่ได้รับชัยชนะจากกำลังอาวุธและความเจริญที่มีมากกว่า

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1

ให้นักศึกษาอธิบายจุดประสงค์การเข้ามาของโปรตุเกสและการเดินทางเข้ามาระยะแรก

2. วิธีการขยายอำนาจของชาติตะวันตก

ชาติตะวันตกที่ตามโปรตุเกสเข้ามาและสามารถจับจองอาณานิคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้สำเร็จ คือ สเปน ฮอลันดา อังกฤษ ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา เข้าครอบครองฟิลิปปินส์ต่อจากสเปน ชาติต่าง ๆ นี้ต่างมีวิธีการขยายอำนาจการปกครองอาณานิคมแตกต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยทางการเมืองและเศรษฐกิจของเมืองแม่เอง และทางด้านประเทศที่ตกเป็นอาณานิคม

วิธีการขยายอำนาจของโปรตุเกส

หลังจากปี ค.ศ. 1448 ที่โปรตุเกสได้เข้ามาที่เมืองกาลิกัต บนฝั่งมะละบาร์ของอินเดียแล้ว ในปี ค.ศ. 1504 โปรตุเกสได้ตั้งสถานการค้าที่โดชิน มีฟรานซิสโก เดออันเมียดา (Francisco De Almeida) เป็นอุปราชคนแรก ได้เข้ายึดเมืองเอเดน (Aden) ซึ่งเป็นทางเข้าทะเลแดง และยึดเมืองออร์มูรี (Ormury) ทางอ่าวเปอร์เซีย เพื่อขจัดอิทธิพลของพ่อค้าอาหรับในมหาสมุทรอินเดีย

ในปี ค.ศ. 1508 โปรตุเกสได้ส่งกองเรือจากลิสบอนภายใต้การนำของ โลเปซ เดอ สก็ร์รา เดินทางมาขออนุญาตตั้งสถานีการค้าในปี ค.ศ. 1509 ซึ่งสุดท้ายล้มเหลว แต่อินเดียได้ทูลเตือนสุลต่านว่า โปรตุเกสมีพฤติกรรมที่ไม่น่าไว้วางใจ คือขอตั้งสถานีการค้าแล้วจะนำกองทหารเข้ามาตั้งค่ายสร้างอิทธิพลทางการเมืองด้วย ดังนั้น มะละกาจึงขับโปรตุเกสออกไป ความจำเป็นของโปรตุเกสในการค้าในภูมิภาคแถบนี้คือการเข้าควบคุมช่องแคบมะละกา ทำให้โปรตุเกสต้องกลับมามะละกาใหม่ สามารถยึดเมืองมะละกาได้โดยการทำสงครามในปี ค.ศ. 1511

วิธีการขยายอำนาจของโปรตุเกส นอกจากการใช้วิธีการตั้งสถานีการค้าแล้วตั้งป้อมค่ายทหารยึดครองดินแดน โปรตุเกสยังต้องใช้การทำสงครามยึดดินแดน เช่น กรณีมะละกา แต่โปรตุเกสก็ต้องการเฉพาะเมืองท่าไม่ได้ปกครองเป็นอาณานิคม ใช้การปกครองแบบค่ายทหาร

ความสัมพันธ์ของโปรตุเกสกับดินแดนตอนบนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ปลายศตวรรษที่ 16 พ่อค้าโปรตุเกสจากเมืองมะละกาได้ไปติดต่อกับชาวยุโรป กัมพูชา ส่วนพวกหมู่เกาะเครื่องเทศ สุลาเวสี บอร์เนียว ชาวชวาและสุมาตราส่วนใหญ่ไม่ยอมติดต่อกับโปรตุเกส เพราะโปรตุเกสเอารัดเอาเปรียบทางการค้าและเผยแพร่คริสต์ศาสนาโดยสร้างความขัดแย้งกับชาวพื้นเมือง บริเวณตอนบนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังไม่ต้อนรับการเข้ามาของโปรตุเกส เว้นแต่ผู้ปกครองเหล่านี้ได้ติดต่อกับโปรตุเกสเพื่อซื้ออาวุธและจ้างทหารโปรตุเกสเพื่อใช้ในการสงคราม ทหารโปรตุเกสได้เข้าช่วยกองทัพพม่าในการรวมลุ่มแม่น้ำอิระวดี บางครั้งช่วยพม่าทำสงครามกับไทย บางครั้งช่วยไทยทำสงครามกับพม่า และบางครั้งช่วยพวกกบฏในพม่าต่อต้านรัฐบาลพม่า

วิธีการขยายอำนาจของสเปน

สเปนได้ติดตามโปรตุเกสเข้ามาค้าขายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในระยะเวลาใกล้เคียงกัน มีจุดมุ่งหมายที่จะมีส่วนร่วมในการค้าเครื่องเทศกับโปรตุเกส และเผยแพร่คริสต์ศาสนา แต่โปรตุเกสไม่ต้องการมีคู่แข่ง ดังนั้น ในปี ค.ศ. 1527 โปรตุเกสจึงสามารถขับไล่สเปนออกไปจากบริเวณหมู่เกาะเครื่องเทศได้สำเร็จ และห้ามสเปนเข้าไปในภูมิภาคนี้ แต่ให้สำรวจหมู่เกาะที่อยู่เหนือเกาะบอร์เนียวได้ ทำให้สเปนเข้าไปสำรวจในฟิลิปปินส์ ในปี ค.ศ. 1565 คริสต์จักรสเปนเข้าไปจับจองดินแดนตามหมู่เกาะต่าง ๆ ต่อมาสเปนได้รับชัยชนะในเม็กซิโกซึ่งมีแร่เงินเป็นจำนวนมาก ทำให้มีทุนที่จะขยายอาณานิคมในย่านแปซิฟิกต่อไป

หมู่เกาะฟิลิปปินส์ก่อนการสำรวจของสเปนยังอยู่ในสภาพล้าหลังทางวัฒนธรรมกว่าดินแดนอื่น ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นอย่างมาก อิทธิพลของวัฒนธรรมอินเดียและจีนแทบ

จะมาถึง สภาพสังคมยังอยู่ในลักษณะวัฒนธรรมดั้งเดิมของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีเฉพาะทางตอนใต้ของเกาะมินดาเนาเท่านั้นที่ได้รับอิทธิพลของศาสนาอิสลาม เรียกว่าพวกโมโรส (Moros) การปกครองกระจุกกระจายเป็นหมู่บ้าน (Barangay) มีหัวหน้าหมู่บ้านดูแล (Datu) ปกครองในระบบเครือญาติ รูปแบบราชการแบบอินเดียและจีนไม่มี การดำรงชีวิตเรียบง่าย การนับถือศาสนาเป็นการบูชาธรรมชาติและภูตผีปีศาจ ศาสนสถานประกอบพิธีทางศาสนาไม่มี ทำให้สเปนสามารถเข้าขยายอำนาจและปกครองได้สะดวก

การเผยแผ่คริสต์ศาสนาของสเปนได้ครอบครองดินแดนฟิลิปปินส์ได้ โดยวิธีการเผยแผ่คริสต์ศาสนาของสเปนนั้นต่างจากโปรตุเกส คือไม่ไปบังคับข่มขู่คนพื้นเมือง เนื่องจากคณะมิชชันนารีสเปนที่มีจำนวนน้อย ถ้าเกิดข้อขัดแย้งกับคนพื้นเมืองจะลำบากในการป้องกันตัว ดังนั้น การเผยแผ่คริสต์ศาสนาของมิชชันนารีสเปนจึงเน้นให้คนพื้นเมืองกลับใจมารับนับถือพระเยซูคริสต์แทนภูตผีต่าง ๆ ของคนพื้นเมือง ซึ่งมีทั้งเทพที่อำนาจโชคและเทพแห่งความชั่วร้ายนั้น พระเยซูคริสต์คือพระเจ้าผู้ไถ่บาปให้กับมวลมนุษยชน ไม่มีการเซ่นสรวงบูชาด้วยเครื่องเซ่นสรวงมากมาย ซึ่งผู้มีอิทธิพลเหนือคนพื้นเมืองทางด้านศาสนาก็คือพวกพ่อมดหมอผี เป็นผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากเครื่องบูชาเหล่านี้ การเข้ามาของคริสต์ศาสนา ผู้ที่สนับสนุนคณะมิชชันนารีคือหัวหน้าหมู่บ้าน หรือดาตู อนุญาตให้ตั้งโบสถ์เผยแผ่ศาสนาได้ เป็นการลดอำนาจของพวกพ่อมดหมอผีลง สเปนจึงสามารถสร้างวัดและโบสถ์ตามที่ต่าง ๆ ทั่วหมู่เกาะฟิลิปปินส์ โดยไม่ได้รับการต่อต้านจากชาวพื้นเมืองมากนัก มีชาวพื้นเมืองที่หันมานับถือคริสต์ศาสนาเพิ่มมากขึ้น สเปนจึงประสบผลสำเร็จในการเผยแผ่คริสต์ศาสนายิ่งกว่าชาติอื่น ๆ ที่เข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือมีชาวพื้นเมืองนับถือคริสต์ศาสนาถึง 92% ของประชากรทั้งประเทศ

ในระยะเวลาที่สเปนเผยแผ่ศาสนาคริสต์นั้น มีชาวพื้นเมืองบางกลุ่มภายใต้การนำของพวกพ่อมดหมอผีต่อต้านการเข้ามาของสเปน สเปนสามารถปราบได้โดยใช้กำลังทหาร สเปนประสบผลสำเร็จในการยึดมะนิลาในปีค.ศ. 1571 ส่วนในดินแดนที่ศาสนจักรสเปนเข้าไปอยู่ก่อนแล้วทำการปกครองร่วมกันระหว่างฝ่ายพลเรือนและฝ่ายศาสนจักร รวมได้ทั้งหมด 7,000 กว่าเกาะ (ค.ศ. 1571—1898) ให้ชื่อว่าประเทศฟิลิปปินส์ตามพระนามของพระเจ้าฟิลลิปที่ 2 ของสเปน

วิธีการขยายอำนาจของฮอลันดาในอินโดนีเซีย

สภาพของหมู่เกาะอินโดนีเซียก่อนการเข้ามาของฮอลันดานั้นคือการแตกแยกเป็นรัฐเล็ก ๆ ที่รับนับถือศาสนาอิสลามภายหลังการล่มสลายของอาณาจักรมัชฌิมปาหิต ดังกล่าวมาแล้ว รัฐเหล่านี้ไม่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางการเมือง แย่งชิงผลประโยชน์ทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ แต่ก็ไม่มีรัฐใดที่ก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำเหนือรัฐอื่น ๆ ได้ เปิดโอกาสให้ฮอลันดาซึ่ง

เข้ามาเพราะสนใจการค้าเครื่องเทศ สามารถเข้าแทรกแซงการเมืองภายใน ครอบครองดินแดน ในหมู่เกาะต่าง ๆ ของอินโดนีเซียได้

รัฐต่าง ๆ ในหมู่เกาะอินโดนีเซียก่อนการเข้ามาของฮอลันดามี มาชะรัม เดมัด บันรัม ในเกาะชวา อะเจห์ ในเกาะสุมาตรา มากัสซาร์ บริเวณเกาะเซเลเบลล์ ฮอลันดาได้เข้ามาตั้ง สถานีการค้าแห่งแรกในหมู่เกาะอินโดนีเซียที่บันรัมในเกาะชวา ในปี ค.ศ. 1596 ได้รับการต้อนรับอย่างดีจากหัวหน้าชาวพื้นเมือง จุดประสงค์ของฮอลันดาคือการซื้อสินค้าเครื่องเทศ จากชาวพื้นเมืองนำไปขายในยุโรป ฮอลันดาได้จัดตั้งสมาคมพ่อค้าชาวดัตช์ขึ้น ทำสัญญาผูกขาดการค้าเครื่องเทศกับรัฐในหมู่เกาะเครื่องเทศ คือ ปี ค.ศ. 1600 ทำสัญญากับสุลต่าน อัมโบย์นาและมันดา ซึ่งยอมให้ดัตช์ผูกขาดการค้าลูกจันทน์ แลกเปลี่ยนกับการให้ดัตช์คุ้มครอง ทางทหาร ดัตช์ได้เข้าไปทำสัญญาเป็นพันธมิตรและผูกขาดการค้ากับรัฐอื่น ๆ เพิ่มขึ้น ทำให้ การค้าเครื่องเทศของดัตช์ขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว จนกระทั่งปี 1602 สมาคมพ่อค้าของดัตช์ จึงเปลี่ยนเป็นบริษัทอินเดียตะวันออก (East India Company) มีรัฐบาลฮอลันดาเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ บริษัทอินเดียตะวันออกหรือบริษัท V.O.C. ได้รับผลกำไรจากการค้าเครื่องเทศอย่างมาก สามารถ ขยับไล่โปรตุเกสซึ่งเคยมีอิทธิพลทางการค้าในภูมิภาคแถบนี้ออกไปได้สำเร็จ คู่แข่งของฮอลันดา อีกชาติหนึ่งคืออังกฤษ ฮอลันดาก็สามารถใช้กองทัพเรือบีบบังคับให้อังกฤษถอนตัวออกจาก หมู่เกาะเครื่องเทศได้

นโยบายของฮอลันดาระยะแรกมุ่งแต่การค้าเพียงอย่างเดียว ไม่สนใจการครอบครอง ดินแดน แต่จากนโยบายผูกขาดการค้าของฮอลันดาบังคับให้คนพื้นเมืองขายกับตนเท่านั้น ทำให้ คนพื้นเมืองลี้กลอบค้าขายกับโปรตุเกส อังกฤษ และสเปน ถ้าชาตินั้น ๆ ให้ความดีกว่าฮอลันดา ทำให้กระทบกระเทือนผลประโยชน์ของฮอลันดา ฮอลันดาจึงจำเป็นต้องเข้าควบคุมดินแดนเพื่อ รักษาผลประโยชน์ผูกขาดการค้าของตน เริ่มจากการเข้ายึดเตอร์เนทในหมู่เกาะเครื่องเทศ ปี ค.ศ. 1007 ทำสงครามปราบมาคัสซาร์ เพื่อให้มาคัสซาร์ปฏิบัติตามนโยบายผูกขาดการค้าของตน ในปี ค.ศ. 1660 ฮอลันดามีอิทธิพลในหมู่เกาะเครื่องเทศทั้งหมดปี ค.ศ. 1667

ปัญหาการเมืองภายในรัฐต่าง ๆ ในหมู่เกาะอินโดนีเซียเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ฮอลันดา เข้าไปมีอิทธิพลเหนือรัฐเหล่านั้น โดยฮอลันดาเข้าไปแทรกแซงการเมือง โดยเมื่อเกิดกรณีพิพาท ขึ้นครั้งใด ฮอลันดาจะให้ความช่วยเหลือด้านอาวุธแก่คู่กรณีโดยมีผลประโยชน์ทางการค้าเป็น สิ่งแลกเปลี่ยน ทำให้ฮอลันดาได้เป็นเจ้าของดินแดนในเกาะชวาหลายแห่ง เช่น กรณีการโค่น ล้มสุลต่าน อับดุลห์ ฟาหาล์ แห่งบันรัม ให้พระราชโอรสขึ้นครองราชย์แทนในปี ค.ศ. 1682 และเป็นผลให้อังกฤษซึ่งสนับสนุนสุลต่านองค์เดิมถูกขับออกจากชวาไปตั้งสถานีการค้าที่เบนกูเลน บนเกาะสุมาตรา

การขยายอำนาจของฮอลันดาต้องหยุดชะงักลงในปลายศตวรรษที่ 18 เพราะเหตุว่าบริษัทอินเดียตะวันออกของฮอลันดาล้มละลาย เลิกกิจการไปในปี ค.ศ. 1790 เนื่องจากความสำคัญของเครื่องเทศลดลง คู่แข่งทางการค้าของฮอลันดามีมากขึ้น โดยเฉพาะอังกฤษเข้ามาคุมการค้าในภูมิภาคแถบนี้ รายได้ของบริษัทลดลงและมีภาระค่าใช้จ่ายในการดูแลดินแดนเพิ่มขึ้น รวมทั้งการคอร์รัปชันของข้าราชการในบริษัท จึงทำให้บริษัทอินเดียตะวันออกเลิกกิจการไป รัฐบาลฮอลันดาเข้ามารับภาระหนี้สินแทน ซึ่งรัฐบาลฮอลันดาเข้ามาดูแลขวาแทนไม่นาน ก็เกิดสงครามไปเลียนในยุโรป (ค.ศ. 1811–1816) ฮอลันดาตกอยู่ใต้อำนาจของฝรั่งเศส จึงมอบขวาให้อังกฤษดูแลแทน

ฮอลันดา กลับเข้ามาปกครองชาวใหม่หลังปี ค.ศ. 1816 ต้องทำสงครามปราบปรามคนพื้นเมือง ซึ่งพอใจการปกครองของอังกฤษมากกว่าฮอลันดา (ค.ศ. 1825–1830) ฮอลันดาจำเป็นต้องรักษาอาณานิคมของตนไว้ เนื่องจากสถานะทางเศรษฐกิจและการเงินของประเทศทรุดหนัก ทำให้ฮอลันดาต้องเร่งขยายอำนาจในอินโดนีเซียเพิ่มขึ้นจากเดิมที่มีอิทธิพลแค่เกาะชวาและหมู่เกาะเครื่องเทศ ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 นี้เอง ฮอลันดาก็ครอบครองสุมาตราและหมู่เกาะรอบนอกได้หมด พร้อมทั้งแลกเปลี่ยนเมืองท่ามะละกาของตนยกให้อังกฤษ และให้อังกฤษถอนตัวจากเบนคูเลนในเกาะสุมาตรา

การขยายอำนาจของอังกฤษในมลายู

อังกฤษสนใจที่จะเข้ามาทำการค้าในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในคริสต์ศตวรรษที่ 16 โดยอังกฤษได้จัดตั้งบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษทางภาคตะวันตกของอินเดียได้สำเร็จ โดยขจัดคู่แข่งชั้นคือโปรตุเกสและการต่อต้านของชาวอินเดียได้ในปี ค.ศ. 1613 อังกฤษได้เข้ามาบริเวณหมู่เกาะเครื่องเทศ ทำให้ถูกฮอลันดาใช้กองเรือขับไล่ออกไป แต่อังกฤษก็สามารถเข้าไปตั้งสถานีการค้าในมลายูและขยายอิทธิพลทางการค้าในภูมิภาคนี้ได้สำเร็จ ก็เพราะว่าอังกฤษมีความจำเป็นที่จะต้องขยายการค้าในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เนื่องจากการค้าของอังกฤษในอินเดียตกต่ำลง และต้องการกีดกันฝรั่งเศสให้พ้นจากเส้นทางการค้าและการเดินเรือของอังกฤษ นอกจากนั้น อังกฤษยังต้องการเปิดตลาดการค้าในจีนเพื่อนำสินค้าจากจีนไปสู่ยุโรป และนำผลผลิตทางอุตสาหกรรมไปขายให้กับจีน ดังนั้น อังกฤษจึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องยึดครองดินแดนบางส่วนทางแหลมมลายู อันเป็นเส้นทางผ่านไปจีนให้ได้

วิธีการขยายอำนาจของอังกฤษในมลายูขั้นแรก คือ การใช้วิธีการเข้าดินแดน โดยขอเช่าเกาะปีนังจากพระยาไทรบุรีในปี ค.ศ. 1781 เพราะพิจารณาความเหมาะสมว่า ปีนังเหมาะที่จะเป็นสถานีการค้าและฐานทัพเรือของอังกฤษในบริเวณช่องแคบมะละกา อังกฤษจึงส่งนาย

ฟรานซิส ไลท์ (Francis Light) มาเจรจาเช่าเกาะปีนังจากพระยาไทรบุรีได้สำเร็จ โดยให้ผลประโยชน์ตอบแทนเป็นเงิน และการช่วยเหลือศัตรูภายนอกที่จะมารุกรานไทรบุรี ในข้อหลังนี้ อังกฤษไม่ได้รับปากไทรบุรี เพราะเหตุว่าอังกฤษไม่ยากสร้างศัตรูเพิ่ม โดยเฉพาะไทรบุรีต้องการเป็นเอกราช เนื่องจากเป็นประเทศราชของไทยอยู่ อังกฤษไม่ยากมีเรื่องบาดหมางกับไทย แต่ก็มีเหตุการณ์ที่ทำให้อังกฤษต้องเข้าไปเช่าดินแดนเพิ่มอีก คือ ทางไทยเมื่อทราบว่พระยาไทรบุรีเอาเกาะปีนังให้อังกฤษเช่าในปี ค.ศ. 1785 ก็ยกทัพไปตีไทรบุรีเป็นการลงโทษที่ไม่ปรึกษาไทย ไทรบุรีคิดว่าอังกฤษจะให้ความช่วยเหลือ แต่อังกฤษก็ไม่ได้ให้ความช่วยเหลือ แต่ประการใด ไทรบุรียกทัพไปตีอังกฤษที่ปีนังและเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ อังกฤษจึงขอเช่าฝั่งตรงข้ามเกาะปีนังคือมณฑลเวลสเลย์เพื่อควบคุมอ่าวปีนังและเป็นแหล่งเสบียงอาหารให้กับปีนัง หลังจากนั้นอังกฤษก็ได้เช่าเกาะสิงคโปร์ และได้แลกเปลี่ยนเมืองท่าเบนดูเลนของอังกฤษบนเกาะสุมาตรา กับมะละกาของฮอลันดา ทำให้อังกฤษมีอิทธิพลในช่องแคบมะละกาอย่างสมบูรณ์ในปี ค.ศ. 1824 คือ คุมปีนังตอนบนและสิงคโปร์ตอนล่าง อังกฤษทำให้สิงคโปร์เป็นเมืองท่าเสรี มีเรือนานาชาติเข้ามาจอดค้าขายมากมาย การค้าของอังกฤษเจริญขึ้น ขณะที่การค้าของฮอลันดาซบเซาลงในปี ค.ศ. 1893

การขยายอำนาจของอังกฤษในบริเวณตอนกลางแหลมมลายู เนื่องจากอิทธิพลทางเศรษฐกิจการค้าของอังกฤษในบริเวณรัฐเปรัก สลังงอ ปาหัง เนกรีแชมบิลัน ทำให้ทั้งสี่รัฐนี้ยอมให้อังกฤษตั้งข้าหลวงที่ปรึกษาและรวมเข้าเป็นสหพันธรัฐโดยอังกฤษเข้าควบคุมนโยบายต่างประเทศและภาษีอากร เพื่อความสะดวกของพ่อค้าอังกฤษที่เข้ามาลงทุนทำการค้าในรัฐทั้งสี่ สุลต่านเองก็มีรายได้เพิ่มมากขึ้น จึงยอมรับการเข้ามาของอังกฤษ

ส่วนบริเวณรัฐตอนบนของไทยมีอิทธิพลอยู่ คือ ไทรบุรี ปะลิส กลันตัน ตรังกานู อังกฤษได้เจรจากับไทยให้ปล่อยรัฐทั้งสี่เป็นอิสระ โดยอังกฤษยอมยกสิทธิสภาพนอกอาณาเขตให้ไทยได้ พร้อมกับให้กู้ยืมเงินมาสร้างทางรถไฟสายได้ในปี ค.ศ. 1904 ไทยได้ทำสัญญากับอังกฤษยกสี่รัฐนี้ให้อังกฤษ ทำให้อังกฤษได้แหลมมลายูทั้งหมด ด้วยวิธีการอะลุ้มอล่วยดังกล่าวโดยไม่ใช้วิธีการของความรุนแรง และสามารถทำให้คนมลายูยอมรับอิทธิพลของอังกฤษด้วยความเต็มใจ

วิธีการขยายอำนาจของอังกฤษในพม่า

อังกฤษมีความสนใจในพม่า เนื่องจากพมามีเขตแดนติดกับอินเดียของอังกฤษ อังกฤษต้องการรักษาผลประโยชน์ของบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษในประเทศอินเดีย และเกรงว่าฝรั่งเศสที่เป็นคู่แข่งของอังกฤษจะใช้พม่าเป็นสื่อขัดขวางผลประโยชน์ของอังกฤษในอินเดีย

และการขยายอิทธิพลของอังกฤษในประเทศจีน รวมทั้งปัญหาการเมืองภายในประเทศพม่า คือความขัดแย้งระหว่างชนชาติต่าง ๆ ในพม่า จะมีผลกระทบกระเทือนถึงอินเดียของอังกฤษ

อังกฤษได้เข้ามาขอตั้งสถานีการค้าจากรัฐบาลพม่าที่ตีเรียบในปี ค.ศ. 1769 ตรงกับรัชสมัยของราชวงศ์อลองพญา ซึ่งพม่ากำลังมีปัญหาปราบปรามพวกมอญและพวกยะไข่ พม่าต้องการซื้ออาวุธจากอังกฤษไว้ปราบปรามมอญ อังกฤษเห็นใจพวกมอญมากกว่า และไม่ยอมขายอาวุธให้พม่า ทำให้การค้าระหว่างพม่ากับอังกฤษไม่ประสบผลสำเร็จ อังกฤษเองก็สนใจการค้าของตนในอินเดียมากกว่าพม่า อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์ในพม่าก็พัวพันถึงเขตแดนของอังกฤษจนได้ คือเมื่อปี ค.ศ. 1794 พวกยะไข่ในแคว้นอารกันก่อกบฏขึ้น พวกพม่าปราบกบฏเข้าไปจนถึงเขตจิตตะกองของอังกฤษ เมื่อพวกกบฏหลบหนีเข้าไปในเขตแดนของอังกฤษ พม่าขอให้อังกฤษส่งตัวพวกกบฏให้ แต่อังกฤษไม่ยินยอม และยังฟ้องพม่าเรื่องละเมิดพรมแดน ทำให้พม่าเข้าใจว่าอังกฤษเข้าข้างพวกกบฏ อังกฤษยังไม่อยากเกิดกรณีพิพาทกับพม่า ผู้สำเร็จราชการอังกฤษที่อินเดียคือ Sir Joh Shore ได้ส่งทูตมาเจรจากับพม่าเรื่องพรมแดน และปิดเมืองท่าสำหรับฝรั่งเศสในสมัยพระเจ้าโพเทพาญา ทางพระเจ้าโพเทพาญาเห็นว่าเป็นสิทธิของพระองค์ที่จะเปิดหรือปิดเมืองท่ากับต่างชาติ แต่ยินยอมให้อังกฤษมาตั้งสถานีการค้าได้ที่ร่างกุ้ง แต่ทางอังกฤษจะต้องส่งตัวพวกยะไข่ที่ลี้ภัยที่จิตตะกองให้พม่า ทางอังกฤษก็ตกลง และส่งนายฮิราม ค็อกซ์ (Hiram Cox) มาเป็นผู้แทนบริษัทที่เมืองร่างกุ้ง ค็อกซ์ เป็นคนที่ดูถูกชาวพม่าและไม่มี ความอดทนต่อระเบียบแบบแผนประเพณีของตะวันออก ทำให้เกิดการขัดแย้งกับราชสำนักพม่า และค็อกซ์ถูกฆ่าหลวงใหญ่เรียกตัวกลับ เมื่อกลับไปก็ทำรายงานเท็จเกี่ยวกับพม่าว่ากษัตริย์พม่านั้นไม่รับทูตอังกฤษ และมีเจตนาจะรุกรานเบงกอลของอังกฤษ ทำให้สัมพันธภาพระหว่างพม่ากับอังกฤษเลวลง กลายเป็นสงครามในระยะเวลาต่อมา คือ

ปี ค.ศ. 1811 เกิดกบฏของพวกยะไข่ พม่าบุกเข้าปราบปรามพวกยะไข่ถึงเมืองจิตตะกองของอังกฤษ และฆ่าหัวหน้ากบฏตาย ทำให้พม่าคิดว่าการทหารของอังกฤษอ่อนแอ ทำให้พม่าคิดขยายอำนาจยึดเขตแดนของอังกฤษมากขึ้นในบริเวณรัฐอิสระตามชายแดนพม่าและอินเดียของอังกฤษ คือ มณีปุระและอัสสัม ในสมัยของพระเจ้าบาณิดอ พม่าได้โจมตีมณีปุระ อัสสัม ทำให้อังกฤษประกาศให้ความคุ้มครองรัฐอิสระเหล่านี้ และเกรงว่าพม่าจะรุกรานเบงกอลของอังกฤษ จึงประกาศสงครามกับพม่าในปี ค.ศ. 1824 อังกฤษได้ชัยชนะต่อพม่าอย่างง่ายดาย โดยส่งกองทัพเรือจากอินเดียเข้ายึดแคว้นอารกันและหัวเมืองชายทะเลของพม่า ทำให้พม่าต้องทำสนธิสัญญาสงบศึกกับอังกฤษ คือสนธิสัญญายันดาโบ ในปี ค.ศ. 1826 (Treaty of Yandabo, 1826) จากสนธิสัญญานี้ทำให้พม่าต้องเสียค่าปรับสงครามถึง 1 ล้านปอนด์ และต้องเสียดินแดนตะนาวศรีและอารกัน นอกจากนี้ที่อังกฤษยังเอาใจไทยด้วยการระบุในสัญญาให้พม่าเลิก

ทำสงครามกับไทย เพื่อให้ไทยยุติการทำสงครามแก้แค้นพม่าเพื่อจะได้ไม่กระทบกระเทือนผลประโยชน์ของอังกฤษในพม่าต่อไป

หลังจากพม่าพ่ายแพ้สงครามกับอังกฤษครั้งที่แล้ว พม่ารู้สึกเสียหน้าและเสียเกียรติอย่างมาก เพราะเคยเป็นกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่รบชนะชาติต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้มาตลอด ทำให้พม่าปรับตัวให้เข้ากับอังกฤษได้อย่างยากลำบาก ทำให้พม่าต้องทำสงครามกับอังกฤษอีกถึง 2 ครั้ง และต้องสูญเสียความเป็นเอกราชของประเทศ เนื่องจากปี ค.ศ. 1847 พระเจ้าพุกามแมงซันครองราชย์ มีนโยบายต่อต้านอังกฤษ ทำให้พวกขุนนางพม่าเอาใจกษัตริย์ด้วยการกลั่นแกล้งพ่อค้าอังกฤษต่าง ๆ เมื่อปี ค.ศ. 1852 หม่อมไฉก เจ้าเมืองพะโค ได้จับกัปตันเรืออังกฤษ 2 ลำ และกักขังกัปตันเรือโดยกล่าวหาว่าเรืออังกฤษไม่ยอมเสียค่าธรรมเนียม ทำให้อังกฤษประท้วงให้พม่าชดใช้ค่าเสียหาย พม่ายอมปล่อยเรือและคน แต่ไม่ยอมชดใช้ค่าเสียหาย อังกฤษขอให้เจรจาหลายครั้งพม่าก็เพิกเฉย จนอังกฤษต้องยกทัพเข้ายึดดินแดนพม่าตอนล่าง พม่าจึงยอมเจรจา แต่ก็ช้าเกินไป อังกฤษได้ดินแดนพม่าตอนล่างทั้งหมด เป็นผลให้พม่าต้องถูกตัดขาดจากโลกภายนอก สูญเสียผลประโยชน์ทางการค้าในหัวเมืองชายทะเล

ต่อมาอังกฤษได้ขยายอิทธิพลไปในพม่าตอนบน เพราะมีเขตแดนติดต่อกับจีน อังกฤษต้องการใช้พม่าตอนบนไปติดต่อค้าขายกับจีน และพบว่าพม่านั้นเป็นดินแดนที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะป่าไม้สัก ฝิ่น และดีบุก ในพม่าตอนบนเป็นแรงดึงดูดให้พ่อค้าอังกฤษพากันเข้าไปลงทุน และเมื่อเกิดปัญหาการเมืองภายในพม่า เมื่อพระเจ้าธีบอขึ้นครองราชย์ พระองค์อ่อนแอในการปกครอง ปล่อยให้การปกครองตกอยู่ในอำนาจของพระมหะสิ มีการประหารขุนนางทางฝ่ายตรงข้าม บ้านเมืองอยู่ในยุคแห่งความหวาดกลัวและหวาดระแวง กระทบกระเทือนการค้าของอังกฤษ พ่อค้าอังกฤษจึงเรียกร้องให้รัฐบาลอังกฤษส่งทหารเข้ามาให้ความคุ้มครองเรื่องการค้าและการป่าไม้ พม่าพยายามจะหลีกเลี่ยงสงครามกับอังกฤษ โดยเจริญสัมพันธไมตรีกับชาติยุโรปชาติอื่น ๆ เช่น ฝรั่งเศส และอิตาลี เพื่อทูลอำนาจของอังกฤษ แต่ไม่สำเร็จ เพราะฝรั่งเศสกำลังสนใจเวียดนาม ส่วนอิตาลีก็สนใจแต่การเผยแผ่ศาสนา ทำให้อังกฤษขยายอิทธิพลในพม่าตอนบนได้เต็มที่ และเมื่อพม่าประท้วงรัฐบาลอังกฤษในกรณีบริษัทป่าไม้ของอังกฤษไม่จ่ายค่าธรรมเนียมแก่รัฐบาลพม่าตามจำนวนที่ตัดไม้จริง คือพม่ากล่าวหาว่าอังกฤษโกง ทำให้อังกฤษประกาศขออารักขาพม่า ควบคุมนโยบายต่างประเทศ และมีสิทธิสภาพนอกอาณาเขตในพม่าอย่างเต็มที่ แต่ทางพม่าไม่ตกลง อังกฤษจึงประกาศผนวกพม่าตอนบนในปี ค.ศ. 1885 รวมพม่าเข้าเป็นมณฑลหนึ่งของอินเดีย ยุบสถาบันกษัตริย์และสภาลูทอร์ของพม่า เนรเทศพระเจ้าธีบอและราชวงศ์ไปอยู่ที่ประเทศอินเดีย

จะเห็นว่าการขยายอำนาจของอังกฤษในพม่านั้นจะตัดสินปัญหาด้วยการทำสงครามเสมอ ไม่ใช่การเจรจาทางการทูตด้วยสันติวิธี โดยที่ทั้งสองฝ่าย คือพม่าและอังกฤษต่างก็มีความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน ผิดกับสัมพันธภาพของอังกฤษกับรัฐในแหลมมลายู

การขยายอำนาจของฝรั่งเศสในอินโดจีน

ฝรั่งเศสเข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ระยะแรกเพราะคณะผู้สอนศาสนาของโปรตุเกสขอร้องให้ฝรั่งเศสช่วยดำเนินการเผยแพร่ศาสนาแทน เมื่ออิทธิพลทางการค้าของโปรตุเกสเสื่อมลงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ฝรั่งเศสสนใจการเผยแพร่ศาสนาในเวียดนาม จึงส่งบาทหลวงเข้ามาในปี ค.ศ. 1661 แต่ประสบกับอุปสรรคเนื่องจากกษัตริย์เวียดนามเคร่งครัดในลัทธิขงจื้อ ไมยินดีต้อนรับคณะผู้สอนศาสนาจากฝรั่งเศส ๆ จึงย้ายไปที่อยุธยาแทน โดยได้รับการต้อนรับอย่างดีทั้งทางศาสนา การค้าและการเผยแพร่ศาสนา ต่อมาฝรั่งเศสขยายอิทธิพลมากขึ้นไปทำให้ถูกขับออกจากอยุธยาในปี ค.ศ. 1688 และหันกลับมาเปิดสถานการค้าในเวียดนามใหม่ การค้าไม่ประสบผลสำเร็จมากนัก เพราะชาวเวียดนามไม่ยอมค้าขายกับต่างประเทศ ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ปี ค.ศ. 1733 ฝรั่งเศสได้โอกาสสร้างความนิยมและความสัมพันธ์อันดีกับกษัตริย์เวียดนาม เพราะเกิดกบฏไต่เซิน (Tey-Son) ก่อกบฏขึ้นเมื่อกษัตริย์ราชวงศ์เหงียนที่ปกครองที่เว้ อ่อนแอ พวกกบฏสามพี่น้องตระกูลเหงียนสามารถปลดกษัตริย์ราชวงศ์เหงียนที่ปกครองทางใต้ ขจัดพวกตริन्ह และปลดกษัตริย์ราชวงศ์เลที่ปกครองตอนบนออกไป กบฏสามพี่น้องแบ่งเขตกันปกครองเวียดนาม เจ้าชายเหงียนอันห์เชื้อสายของราชวงศ์เหงียนได้หนีมาพึ่งไทยในสมัยรัชกาลที่ 1 และได้รับความช่วยเหลือจากบาทหลวงฝรั่งเศส ปิญญู เดอ แบแอน (Pigneau de Bahaine) โดยบาทหลวงปิญญู เดอ แบแอน ได้กราบทูลขอความช่วยเหลือจากพระเจ้าหลุยส์ที่ 16 แห่งฝรั่งเศสได้สำเร็จ โดยฝรั่งเศสจะให้ความช่วยเหลือด้านการทหารจนกว่าเจ้าชายเหงียนอันห์จะได้ครองเวียดนาม เพื่อเป็นการตอบแทนความช่วยเหลือเจ้าชายเหงียน อันห์ จะยกดินแดนบางส่วนให้ฝรั่งเศส เช่น พูล คอนดอร์ และเกาะบางเกาะในอ่าวตูเรน อย่างไรก็ตาม ปรากฏว่ารัฐบาลฝรั่งเศสยังไม่ทันจะช่วยเหลือเวียดนาม ก็เกิดปฏิวัติขึ้นในประเทศฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1789 บาทหลวง ปิญญู เดอ แบแอน จึงได้ดำเนินการช่วยเหลือด้วยตนเอง โดยขออาสาสมัครชาวฝรั่งเศสและอาวุธเข้าช่วยเหงียน อันห์ ๆ สามารถยึดไซ่ง่อนและเว้ได้ในปี ค.ศ. 1801 และยึดฮานอยได้ในปี ค.ศ. 1802 สถาปนาเป็นจักรพรรดิเวียดนาม ทรงพระนามว่าพระเจ้าเวียดนามยาลอง (Vietnam Gia Long) โดยได้รับการรับรองจากจีน พระเจ้าเวียดนามยาลองทรงรวบรวมดินแดนทั้ง 3 ภาคเข้าด้วยกัน คือ ตังเกี๋ย อันนัม และโคชินไชน่า โดยจัดการปกครองดินแดน 3 แห่งนี้เป็นมณฑล แต่ละมณฑลแบ่งแยกออกเป็นจังหวัด อำเภอ และตำบล และส่งข้าราชการออกไปปกครอง ระเบียบการบริหารแผ่นดินยังคงใช้ระบบการปกครองตามแบบของจีน มีการ

สอปโล่เข้ารับราชการ ซึ่งแบ่งการสอบเป็นระดับต้นในมณฑล และระดับสูงในเมืองหลวง นอกจากนั้น พระเจ้าเวียดนามยาหลงได้ทรงจัดวิธีการปกครองตามคำแนะนำของชาวฝรั่งเศส โดยการแบ่งหน่วยราชการออกเป็นกระทรวง ๆ ตามแบบยุโรป คือ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการคลัง กระทรวงกลาโหม กระทรวงยุติธรรม กระทรวงแรงงาน และกระทรวงพิธีกรรม แต่ละกระทรวงมีเสนาบดีทำหน้าที่คลังรัฐมนตรีประจำกระทรวง ส่วนการปกครองส่วนภูมิภาค จะมีข้าหลวงมณฑลและจังหวัด โดยรับนโยบายจากกรุงเว้ซึ่งเป็นศูนย์กลางการปกครอง

นอกจากนั้น พระเจ้าเวียดนามยาหลงยังได้โปรดให้พวกมิชชันนารีได้รับความสะดวก ในการเผยแพร่ศาสนา และชาวฝรั่งเศสมีโอกาสนำใกล้ชิดราชสำนักทั้งทางด้านการเมืองและทางด้านการค้าในสมัยของพระองค์ และเมื่อพระองค์สิ้นพระชนม์ พระเจ้ามินม่าง (Min Mang) ราชโอรสขึ้นครองราชย์ (ค.ศ. 1821—1891) พระองค์มีนโยบายโดดเดี่ยว ไม่ชอบการติดต่อกับชาติตะวันตกและทรงเห็นว่าการเปิดโอกาสให้วัฒนธรรมตะวันตกและคริสต์ศาสนาเข้ามาเผยแพร่ในเวียดนามเช่นพระเจ้าเวียดนามยาหลงทรงกระทำ เป็นผลร้ายต่อชนบประเพณีและวัฒนธรรมของเวียดนาม และเป็นแผนการของตะวันตกที่จะเข้ายึดครองเวียดนาม จึงทำให้เกิดการขัดแย้งระหว่างฝรั่งเศสกับเวียดนามขึ้นตั้งแต่สมัยจักรพรรดิมินม่างเป็นต้นมา

พระเจ้ามินม่างทรงเคร่งครัดลัทธิขงจื้อ ไม่ชอบพวกบาทหลวงฝรั่งเศสและพวกคริสเตียนจะเข้ามาแทรกแซงการเมืองภายในเวียดนาม รวมทั้งหลักของคริสต์ศาสนาขัดกับความเชื่อดั้งเดิมในเรื่องการปกครองแบบโอรสสวรรค์และลัทธิขงจื้อ ในปี ค.ศ. 1833 ทรงประกาศห้ามการเผยแพร่คริสต์ศาสนา และเมื่อมีการปฏิวัติเกิดขึ้นในปีเดียวกันนี้เอง ปรากฏว่ามีพวกคริสเตียนเข้าร่วมด้วย ทำให้พระองค์ยิ่งเข้มงวดกับพวกคริสเตียนและบาทหลวงเพิ่มขึ้น ใครไม่ปฏิบัติตามมีโทษถึงตาย นอกจากนั้นพระองค์ยังประกาศปิดเมืองท่าค้าขายกับต่างชาติ ยกเว้นเมืองดานังเพียงแห่งเดียว

นโยบายของกษัตริย์เวียดนามองค์ต่อ ๆ มา ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1841—1857 ดำเนินนโยบายเช่นเดียวกับพระเจ้ามินม่าง คือมุ่งกำจัดกวาดล้างพวกต่างชาติมิชชันนารีและพวกคริสเตียน ในช่วงปี ค.ศ. 1839—1847 มีการประหารพวกคริสเตียนอย่างมากมาย ทำให้ฝรั่งเศสมีปฏิบัติการเชิงกร้าวตอบโต้โดยส่งเรือรบเข้ามาข่มขู่เรียกค่าเสียหาย แต่ทางรัฐบาลฝรั่งเศสถือว่าไม่ได้จัดการอะไรเด็ดขาด เพราะกำลังทำสงครามไครเมียอยู่ จนถึงสมัยจักรพรรดิโนโปเลียนที่ 3 ของฝรั่งเศส พระองค์มีนโยบายที่จะขยายอิทธิพลของฝรั่งเศสเพื่อเอาใจพ่อค้าและนักชาตินิยมฝรั่งเศส พระองค์มีพระบรมราชโองการให้ยิงเมืองดานังในปี ค.ศ. 1857 ทั้งนี้เพราะฝรั่งเศสได้ส่งทูตคือ Montigny มาทำสัญญาการค้าในปี ค.ศ. 1856 และเจรจาเรื่องการทำจักรพรรดิเวียดนาม

ฆ่าบาทหลวงและพวกเข้ารีต ซึ่งการเจรจาครั้งนี้ไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะเวียดนามเห็นว่า ข้อเรียกร้องของฝรั่งเศสกระทบกระเทือนต่อเสถียรภาพของเวียดนาม ประกอบมีบาทหลวง สเปนถูกฆ่าตาย เพราะฉะนั้น บรรดานักสอนศาสนาทั้งในจีนและเวียดนามต่างสนับสนุนให้ ฝรั่งเศสใช้มาตรการเด็ดขาด ประกอบกับฝรั่งเศสร่วมมือกับอังกฤษทำสงครามกับจีน จึงมี กำลังทัพอยู่ในน่านน้ำตะวันออกพร้อมที่จะทำสงครามกับเวียดนามได้ เวียดนามจึงอยู่ในฐานะ ที่ลำบาก ฝรั่งเศสได้สเปนช่วยเหลือในการทำสงคราม เข้ายึดเมืองดานัง เกียดดินห์ (Gia Dinh) Ding Tuong และ Bien Hoa ไว้ได้ ในปี ค.ศ. 1859 ฝรั่งเศสก็เข้ายึดไซ่ง่อนได้ และถอนตัวออกจาก เมืองดานังในปี ค.ศ. 1860 ในปี ค.ศ. 1862 จักรพรรดิก็เข้ายึดไซ่ง่อนได้ และถอนตัวออกจาก เมืองดานังในปี ค.ศ. 1860 ในปี ค.ศ. 1862 จักรพรรดิเวียดนามคือพระเจ้าตูตึกได้เซ็นสนธิสัญญา ไซ่ง่อน ยกจังหวัดในลุ่มแม่น้ำโขงให้ฝรั่งเศส อนุญาตให้ฝรั่งเศสแล่นเรือได้อย่างเสรีในลุ่มแม่น้ำ โขงไปกัมพูชา ยอมให้พวกมิชชันนารีเผยแพร่ศาสนาได้ในเวียดนาม ต้องเสียค่าปฏิกรรม สงครามให้ฝรั่งเศส ตลอดจนเปิดเมืองทำให้ฝรั่งเศสทำการค้าได้ ในปี ค.ศ. 1867 ฝรั่งเศสได้ โคชินไชน่าทั้งหมด และบังคับให้กษัตริย์กัมพูชาและไทยยอมรับการอารักขาของฝรั่งเศสใน ประเทศกัมพูชา

เมื่อฝรั่งเศสได้โคชินไชน่าแล้วได้ส่งคนไปสำรวจลุ่มแม่น้ำโขงเพื่อจะไปจีน ปรากฏว่า การเดินเรือในลุ่มแม่น้ำโขงนั้นยากลำบากมาก มีน้ำตกและแก่งน้ำไหลเชี่ยว จึงได้หันมาสนใจ แม่น้ำแดงในเวียดนามเหนือ ทำให้เวียดนามต้องประสบกับการขยายอำนาจของฝรั่งเศสในตอน เหนือโดยรัฐบาลฝรั่งเศสให้การสนับสนุน เห็นว่าอาณานิคมเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้สำหรับ ประเทศอุตสาหกรรมอย่างฝรั่งเศส แม้ว่าในปี ค.ศ. 1874 จักรพรรดิเวียดนามจะได้ตระหนัก ถึงภัยของฝรั่งเศสและยอมรับที่ปรึกษาชาวฝรั่งเศสไว้ในราชสำนัก แต่ฝรั่งเศสก็ยังไม่หยุดยั้ง การขยายอำนาจ เพราะเหตุว่าในปี ค.ศ. 1877 เวียดนามได้ยอมให้จีนส่งทหารเข้ามาปราบกบฏ ได้เผิงที่เข้ามาในเวียดนามได้ ตลอดจนการที่เวียดนามส่งบรรณาการให้กับจีน ทำให้ฝรั่งเศส กลัวว่า จีนจะเข้ามาขยายอำนาจในเวียดนาม ดังนั้นฝรั่งเศสจึงเข้ายึดฮานอยในปี ค.ศ. 1882 ในปี ค.ศ. 1884 ราชสำนักที่เว้ก็ยินยอมอยู่ใต้อารักขาฝรั่งเศส

ในปี ค.ศ. 1883 ฝรั่งเศสก็ได้เข้าไปมีผลประโยชน์ในลาว ซึ่งเวลานั้นไทยได้ควบคุม เวียงจันทน์อยู่โดยตรง ตลอดจนได้รับบรรณาการจากหลวงพระบาง ฝรั่งเศสสามารถชักชวน หลวงพระบางให้หันเหจากไทยได้ในปี ค.ศ. 1888 ฝรั่งเศสก็ทำให้ไทยต้องยอมรับว่าฝรั่งเศสมี อิทธิพลเหนือหลวงพระบาง และในปี ค.ศ. 1893 ฝรั่งเศสก็ยังคงให้ไทยยอมรับการอารักขาของ ฝรั่งเศสในเวียงจันทน์ และยอมรับว่าแม่น้ำโขงเป็นพรมแดนกันดินแดนของไทยและของฝรั่งเศส (ไทยต้องเสียฝั่งขวาแม่น้ำโขงให้กับฝรั่งเศส) และฝรั่งเศสได้รวมเอาเขมร เวียดนามทั้ง 3 ภาค

เข้าด้วยกัน เป็นสหภาพอินโดจีนของฝรั่งเศส (Indo China Union) ในปี ค.ศ. 1887 และรวมลาว
เข้าไว้ในสหภาพปี 1893

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2

ให้นักศึกษาเขียนรายงานสั้น ๆ เปรียบเทียบวิธีการขยายอำนาจของชาติตะวันตกชาติ
ต่าง ๆ ที่เข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

3. การปกครองอาณานิคมของชาติตะวันตก

การปกครองของสเปนในประเทศฟิลิปปินส์

สเปนได้นำระบบการปกครองแบบศักดินาสวามิภักดิ์มาใช้โดยถือว่าที่ดินทั้งหมดใน
ประเทศฟิลิปปินส์เป็นของพระมหากษัตริย์สเปน ผู้ที่จะใช้ประโยชน์จากที่ดินและเป็นเจ้าของ
ที่ดินได้จะต้องเป็นผู้รับใช้พระเจ้าแผ่นดินคือเป็นข้าราชการนั่นเอง ทำให้ชาวพื้นเมืองทั้งหมด
ยกเว้นหัวหน้าหมู่บ้านไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินของตนเอง และเนื่องจากสภาพการปกครองเดิม
ของฟิลิปปินส์สำหรับยังไม่มียุทธศาสตร์ใหม่แบบที่ได้รับความนิยมจากวัฒนธรรมอินเดีย
และจีนเลย จึงทำให้สเปนนำรูปแบบการปกครองแบบตะวันตกมาใช้กับฟิลิปปินส์ได้โดยตรง
โดยจัดหน่วยการปกครองเดิมในรูปหมู่บ้านที่เรียกว่าบารังไกเข้าเป็นตำบล รวมตำบลเป็นอำเภอ
และจังหวัด ตามลำดับ ผู้ปกครองเดิมยังคงมีฐานะเป็นหัวหน้าหมู่บ้านหรือกำนัน ส่วนข้าราชการ
ระดับอื่น ๆ จะเป็นชาวสเปนทั้งสิ้น ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้ปกครองสูงสุดจะทำหน้าที่แทนองค์พระมหากษัตริย์สเปน โดยออกกฎหมายปกครองชาวสเปนแยกต่างหากจากชาวพื้นเมือง ชาวสเปน
จะมีอิทธิพลต่าง ๆ มากกว่าชาวพื้นเมือง อาทิเช่น สิทธิในการรับราชการ การศึกษา การเป็น
เจ้าของที่ดิน และการได้รับการยกเว้นภาษีบางประเภท ส่วนทางด้านเศรษฐกิจ สเปนได้นำ
ระบบการแลกเปลี่ยนสินค้าเป็นเงินตราตอบแทนแทนระบบเก่าซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนสิ่งของ
ต่อสิ่งของ นำระบบการเกษตรกรรมเข้ามาใช้เป็นการเกษตรกรรมเพื่อการส่งออก เปิดให้
ฟิลิปปินส์เป็นเมืองท่าค้าขายนานาชาติ สเปนปกครองฟิลิปปินส์เป็นระยะเวลากว่า 300 ปี ตั้งแต่
ค.ศ. 1565—1898

สหรัฐอเมริกาได้เข้าปกครองฟิลิปปินส์ต่อจากสเปน เนื่องจากความขัดแย้งในปัญหา
คิวบา ทำให้สหรัฐอเมริกาซึ่งเข้าช่วยเหลืออาณานิคมให้ได้รับเอกราช ประกาศสงครามกับ
สเปนและยึดฟิลิปปินส์เพื่อตัดกำลังของสเปน ในระยะแรกสหรัฐอเมริกาจะปลดปล่อยให้
ฟิลิปปินส์ได้รับเอกราช แต่เมื่อเข้ามาดูสถานการณ์ในฟิลิปปินส์แล้วพบว่าประชาชนฟิลิปปินส์